

подальшого опрацювання результатів опитування та усунення або запобігання відповідних питань стосовно гендерної нерівності. Необхідно також розглядати приклади гендерної дискримінації, створювати відповідні дискусії, виробляти шляхи вирішення проблемних ситуацій. У цілому, гендерна освіта сприятиме толерантності, рівності прав та обов'язків, усуне дискримінаційну складову в трудових відносинах та ін. Низка питань гендерної дискримінації залишається поза увагою щодо практичного вирішення: ейджизм, трудова сегрегація, прихованість гендерної нерівності у професійній діяльності при одночасному декларуванні гендерної паритетності та ін., що свідчить про необхідність подальшого вивчення та вирішення проблеми гендерного дисбалансу, зокрема за посередництва вищої ланки освіти.

Джерела

1. Вихор С. Законодавче забезпечення гендерної рівності освітньому простору України. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 вересня 2020 р. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль : ТНПУ, – 2020. – С. 10-12.
2. Грабовська І., Талько Т. Гендерна освіта у вишах України перед новими інтелектуальними викликами сьогодення. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10-11 вересня 2020 р. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль : ТНПУ, 2020. – С. 17-19.
3. МОН виконує зобов'язання в межах міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності. Міністерство освіти на науки. 12.01.2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-vikonuye-zobovyazannya-v-mezhah-mizhnarodnoyi-iniciativi-partnerstvo-biarric-z-utverdzhennya-gendernoyi-rivnosti-sergij-shkarlet>
4. Colatrella C. Why STEM Students Need Gender Studies. American Association of University Professors. May-june, 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.aaup.org/article/why-stem-students-need-gender-studies#.Yb88FmhBzIW>

Артюхова Олена Валеріївна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Науковий керівник: Ляпунова Валентина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ З ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовується важливість взаємодії родини дошкільника і закладу освіти. Розглядаються практичні механізми та форми роботи. Наголошується на ролі родини як першого інституту соціалізації дитини у її соціально-комунікативному розвитку. Ключові слова: соціально-комунікативний розвиток, родина, співпраця, заклад дошкільної освіти, взаємодія

Особливе занепокоєння викликає виховання підростаючого покоління у суспільстві. У Законі України «Про дошкільну освіту» закріплено один із принципів «єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти» (ст. 6), визначено роль сім'ї у дошкільній освіті, де чітко зазначено, що «сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах» (п. 1 ст. 8), «зобов'язок сім'ї виховувати, розвивати і навчати дитину в родинному колі» (п. 2 ст. 8), «батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності» (п. 3 ст. 8) [1]. Вони повинні закласти основи фізичного, морального та інтелектуального розвитку дитини. Отже, визнання державою пріоритету сімейного виховання потребує інших взаємовідносин та освітніх інститутів, а саме співробітництва, взаємодії та довіри.

Видатний психолог, засновник науки «про нову людину» Л. Виготський зазначав, що сім'я є головним елементом соціального розвитку дитини. Саме вона надає вирішальний вплив на розвиток основних рис особистості малюка, формуючи її соціальний та моральний потенціал. У сім'ї встановлюються вихідні життєві позиції, саме тут дитина засвоює соціальні ролі, які так необхідні їй для безболісної адаптації у суспільстві. Навчання дошкільнят соціальному досвіду, накопиченому людством, освоєння культурної спадщини країни, прищеплення моральних норм, культурних традицій свого народу – функція сім'ї як соціального інституту [2]. В українській дослідниці О. Вовчик-Блакитної знаходимо таке трактування ролі сім'ї: «сім'я, як найзначиміше життєве середовище дитини, в якій відбувається співрозвиток і співдетермінація її членів, має розглядатися як одиниця активних цілеспрямованих психологічних та педагогічних впливів» [3, с. 106]. Тобто, сім'я для дитини – перший вихователь, найближче середовище передачі духовних багатств, культурних традицій, формування ціннісних орієнтацій, практичних навичок та умінь. Сім'я для дитини – це міні-модель суспільства. Звідси витікає закономірність: хоч би як педагогом серйозно не були продумані форми та методи соціально-комунікативного розвитку дітей у дошкільних закладах, хоч би як добре були розвинені соціальні навички вихователів, без підтримки та активної участі родини у досягненні цієї мети неможливо здійснювати освітній процес. Жодна, навіть найкраща програма соціально-комунікативного

розвитку не зможе дати повноцінного результату, якщо вона не буде реалізована спільно з батьками вихованців, якщо в дошкільному закладі не створений педагогічний трикутник взаємодії (педагоги – діти – батьки), для якого характерна взаємодопомога з врахуванням можливостей та інтересів кожної особистості, її прав та обов'язків.

Теоретико-практичний аналіз свідчить, що питання співпраці дошкільного закладу і сім'ї порушували у своїх дослідженнях як зарубіжні (А. Адлер, О. Галєєва, Т. Гордон, О. Давидова, Т. Дороньова, Р. Дрейкурс, О. Євдокимова, О. Зверєва, М. Маханєва, Я. Хямяляйнен та ін.), так і українські (Т. Алексеєнко, Л. Байбородова, Г. Беленька, А. Богущ, Л. Врочинська, І. Зимова, О. Колосова, О. Кононко, Є. Коротаєва, А. Кравченко, Г. Лактіонова, Н. Лисенко, Н. Лубенець, С. Максименко, Т. Маркова, М. Машовець, Л. Островська, Т. Поніманська, В. Постовий, М. Стельмахович та ін) педагоги та психологи. Вчені акцентують увагу на занепаді освітнього потенціалу родини, зміну її ролі у процесі первинної соціалізації дитини. Пов'язано це з тим, що сьогодні багато батьків самоусунулися від виховання своїх дітей; більшість із них стурбовані лише матеріальним благополуччям, а виховання свого чада переклали на плечі вихователів, вчителів, телебачення, комп'ютера, соціальних мереж, поліції. Ці діти ростуть ситими, одягненими, багатими, але байдужими, злими, задрісними та жорстокими. Тому навчитися взаємодії педагогів із сім'єю – одне з основних завдань дошкільного закладу.

Співпраця – це спілкування «на рівних», у якому ніхто не має права визначати, контролювати чи оцінювати. Взаємодія – забезпечує спосіб організації спільної діяльності, здійснюваної у вигляді спілкування. Дошкільний заклад і сім'я повинні прагнути створювати єдиний простір для розвитку дитини. Сучасна сім'я (з її фінансовим і соціальним розшаруванням, розмаїттям нових інформаційних технологій, ширшими можливостями для отримання освіти) змушує шукати нові форми взаємодії. Батькам треба пам'ятати, що дошкільний заклад – це лише помічник у вихованні дитини, і тому не слід перекладати всю відповідальність на педагогів та відходити від освітньо-виховного процесу.

Таким чином, взаємодія з сім'єю є необхідною передумовою для соціально-комунікативного розвитку дітей, яка в основному ґрунтується на позитивних прикладах поведінки дорослих. Наприклад, не можна вимагати від дитини дотримання правила поведінки, якщо дорослі не завжди слідують їм. Непослідовні вимоги до дітей у садочку та вдома можуть призвести до замішання, обурення і, навіть, дитячої агресії. Тому надзвичайно важливо, щоб соціальні навички батьків укріплювалися як невід'ємна частина роботи над соціально-комунікативним розвитком дітей. Відповідно, перед педагогом стоїть особливе завдання: зацікавити батьків перспективами соціально-комунікативного розвитку дітей, залучити їх до життя дошкільного закладу, зробити союзниками у роботі.

Для ефективного підвищення соціальної компетентності батьків, необхідно враховувати їхній соціальний статус. Виділяють чотири сімейні статуси, які мають прямий вплив на соціально-комунікативний розвиток та які слід брати до уваги при плануванні роботи:

- соціально-економічний (складання соціального паспорта сім'ї, в якому вказується її економічний статус, дозволить диференційовано підходити до соціального виховання батьків.);
- соціально-психологічний (велике значення має психологічний клімат, що складається в результаті настроїв членів сім'ї, їхніх переживань, взаємовідносин. Рівень психологічного клімату в сім'ї – важлива складова індивідуального підходу у підвищенні соціальної компетентності батьків);
- соціокультурний (не менш важлива соціокультурна адаптація сім'ї в суспільстві, оскільки, якщо охоплення їхніх інтересів обмежене, моральне регулювання дій слабке, батьки не виявляють активності для підвищення рівня своїх соціальних навичок, потрібна серйозна робота з такими родинами);
- соціально-рольовий (соціально-рольова адаптація сім'ї пов'язана із ставленням до дітей. У разі конструктивного ставлення до дитини, активності сім'ї у вирішенні своїх проблем, питання підвищення соціальної компетентності батьків вирішуються у тісній співпраці з дошкільним закладом, що дає позитивні результати).

Перед початком роботи щодо підвищення соціальної компетентності сім'ї, педагоги мають провести опитування батьків, поспілкуватися з дітьми, спостерігати за ними протягом дня під час їхньої комунікації з однолітками, дорослими та батьками. На основі цих даних складаються характеристики сімей, що відрізняються рівнем соціальної адаптації та благополуччя. Це стає основою індивідуалізованого та диференційованого підходу педагогів до питання підвищення соціальної компетентності батьків, використання різних форм та методів роботи із сім'єю.

Умови роботи з сім'єю:

- цілеспрямованість, узгодженість, планування;
- доброзичливість та чуйність;
- диференційований підхід, що враховує особливості кожної сім'ї (вік і рівень освіти батьків, матеріальне становище, соціальне та емоційне благополуччя тощо).

Основні форми роботи з батьками:

Колективні: загальні та групові батьківські збори; консультації та бесіди; круглі столи, вечори запитань та відповідей, дискусії; усні журнали; навчальні курси; дизайн стендів візуальної інформації; підготовка службових записок, папок, фотовиставок; дизайн сайту дошкільного закладу для батьків; бібліотека та відеотека для батьків; дні відкритих дверей; презентації сімейного досвіду; участь у педагогічних радах, конференціях, семінарах тощо.

Індивідуальні: консультації та обговорення; зустріч у сімейній вітальні; гаряча лінія; дизайн альбому «Питайте – відповідаємо» для певних сімей.

Спільні види діяльності для всіх учасників освітнього процесу: загальні заходи та дозвілля; дні здоров'я; сімейні та міждодинні проекти; різні конкурси (стінгазети, вироби, малюнки, зимові конструкції та ін.); аукціони, відкриття та ін.; поєднання сімейних інтересів.

Діяльність педагога щодо підвищення соціальної компетентності батьків включає два основні компоненти:

- світня та, по можливості, психологічна допомога для підвищення соціального та емоційного інтелекту батьків;

- виконання педагогом ролі посередника в соціально-комунікативному розвитку дітей між дошкільним закладом та сім'єю (з метою вироблення єдиних правил і норм поведінки дитини в суспільстві).

Крім того, робота з родиною повинна плануватися в тих самих напрямках, в яких будується освітній процес з дітьми (стосунки з дитиною в ігровій діяльності, зміцнення впевненості в собі, позитивне ставлення до праці, формування емоційної чуйності, толерантності, розвиток навичок безпечної поведінки в суспільстві, ознайомлення з моральною оцінкою вчинків та моральними нормами тощо).

Слід зазначити, що у процесі залучення сім'ї вихованця до взаємодіяно використовувати всі форми роботи (наприклад, бесіди, аналіз педагогічних ситуацій, перегляд фільмів, дитячих робіт і т.д.), різноманітні методи батьківської активації, спрямовані на пробудження інтересу до проблеми, асоціацій із власними переживаннями та бажання брати активну участь в обговоренні запропонованого матеріалу. Особливо ефективними є формулювання питань для співбесіди, запрошення батьків до обговорення різних точок зору та прикладів з літературних джерел. Більше того, порозуміння між батьками і вихователями та їх взаємна довіра можлива лише за наявності взаєморозуміння. Педагог має не вчити, а радити, розмірковувати з батьками, погоджувати спільні дії, тактовно спрямовувати їх до розуміння необхідності додаткових знань про соціально-комунікативний розвиток дітей. Батьки повинні відчувати, що педагог потребує їх підтримки, в об'єднанні зусиль, що вони його союзники, і він не може обійтися без їхньої поради та допомоги.

Виховання та розвиток дитини неможливі без участі батьків. Для того щоб вони стали помічниками педагога, творчо розвивалися разом з дітьми, необхідно переконати їх, що вони на це здатні, що немає нічого цікавішого та благороднішого, ніж навчитися розуміти свою дитину, азрозумівши, допомагати у всьому, треба запастися терпінням та делікатністю, і тоді рушійною силою у соціально-комунікативному розвитку дошкільнят стануть позитивний настрій та бажання взаємодіяти. А це і стане досягненням поставленої мети.

Сім'я та заклад дошкільної освіти – два освітні феномени, кожен з яких по-своєму дає дитині соціальний досвід, але тільки в поєднанні один з одним створюють оптимальні умови для входження маленької людини у великий світ.

На закінчення слід підкреслити, що якісно та ефективно реалізувати всі напрямки програми соціально-комунікативного розвитку дітей можна лише при комплексному вирішенні всіх проблем та цілеспрямованій, планомірній і доброзичливій взаємодії учасників освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини та кожної сім'ї.

Джерела

1. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III, поточна редакція від 01.01.2021, підстава – 978-IX [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Выготский С. Психология развития ребенка / С. Выготский. – Москва: Изд-во Смысл, Изд-во Эксмо, 2004. – 512 с.
3. Вовчик-Блакитна О. О. Сім'я як середовище розвитку дитини / О. О. Вовчик-Блакитна // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир: «Вид-во ЖДУ ім. І. Франка», 2014. // VII. Екологічна психологія. Вип. 36. – С. 103-112.